

“Ο Μανουσάκης πίστευε στις λέξεις”

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΜΑΡΙΔΑΚΗΣ

dmaridakis@yahoo.gr

“Ο Μανουσάκης δρα, σε όλα τα είδη του λόγου ως ποιητής, δηλαδή αποδίδει μεγάλη βαρύτητα στη λέξη, σε κάθε λέξη, πιστεύει στις δυνάμεις που αυτή η μονάδα λόγου αποδεδμεύει, κάτι που αποτελεί βέβαια τη σφραγίδα και τον πυρήνα του αληθινού ποιητή”.

Στο νέο συγγραφικό του πόνημα με τίτλο “Ανθολογία από το έργο του Γιώργη Μανουσάκη” που κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις της Βικελαίας Βιβλιοθήκης Ηρακλείου, ο Κώστας Μπουρναζάκης αναδεικνύει ολόκληρη τη δημιουργική πορεία του σημαντικότερου Χανιώτη πνευματικού δημιουργού.

Μέσα στο βιβλίο ο Μανουσάκης παρουσιάζεται ως ποιητής, πεζογράφος, ταξιδιωτικός συγγραφέας, συνεργάτης εφημερίδων, ομιλητής και μελετητής ενώ παράλληλα ο συγγραφέας φωτίζει πτυχές της ζωής του παρέχοντας στον αναγνώστη πολύτιμα ερμηνευτικά εργαλεία για να προσεγγίσει το δημιουργικό σύμπαν του ανθολογούμενου. Με αφορμή την παρουσίαση του βιβλίου που θα πραγματοποιηθεί τη Δευτέρα, 3 Δεκεμβρίου, στις 7 το απόγευμα στο Βενιζέλειο Ωδείο Χανίων, οι “διαδρομές” μίλησαν με τον κ. Μπουρναζάκη για τον Μανουσάκη ως δημιουργό, το έργο του, την εποχή του αλλά και την ιδιαίτερη σχέση του με την Κρήτη που σφράγισε τα γραπτά του...

Στην Ανθολογία που πρόσφατα δημοσιεύτηκε διατρέξατε όλο το έργο του Γιώργη Μανουσάκη. Τι είναι αυτό που κατά τη γνώμη σας τον χαρακτήριζε ως πνευματικό δημιουργό;

Στην εποχή που συγκροτείται το έργο του Γιώργη Μανουσάκη -κατά το δεύτερο ήμισυ του 20ου αιώνα- κορυφώνεται σε όλες τις μορφές της δυτικής τέχνης, και στα γράμματα, η προσπάθεια θραύσης των κοινώς παραδεκτών κανόνων. Οι δοκιμασίες και τα γεγονότα αυτών των μεταχρυσικών καιρών προκαλούσαν παντού καθοριστικές ριζικές.

Ο κατακερματισμένος ψυχισμός του σύγχρονου ανθρώπου αποτυπώνονταν κατ’ αναλογία και στα πνευματικά του επιτεύγματα. Σε μια τόσο περίπλοκη εποχή το κείμενο για ένα δημιουργό ήταν να εναρμονίσει στο έργο του, την ένταση, την υπαρξιακή αγωνία με τις διαστάσεις της μνήμης και τις Ιστορίας, την ατομική περιπέτεια με τη συλλογική πορεία. Αυτό ακριβώς το κράμμα κατόρθωσε να πραγματοποιήσει αξιοθαύμαστα ο Γιώργης Μανουσάκης.

Στο βιβλίο φωτίζετε όλο το εύρος του έργου του: Ποίηση, πεζογραφία, ταξιδιωτικά και δημοσιογραφικά κείμενα, μελέτες αλλά και ομιλίες που πραγματοποιήσε.

Ποια από όλες αυτές τις πτυχές του συνολικού έργου του βάρυνε περισσότερο κατά την άποψή σας; Ποιος ήταν ο “πυρήνας” του;

Είναι γεγονός ότι, ενώ αφοσιώθηκε σε πολλά είδη λόγου και δημιούργησε εξαιρετικά κείμενα, η ιδιότητα του ποιητή ήταν, και είναι, η πιο προβεβλημένη στην πνευματική διαδρομή του Μανουσάκη.

Συνέβαλαν διάφοροι λόγοι. Πρακτικοί: καθώς για έναν εκδότη η κυκλοφορία μιας ολιγοσέλιδης ποιητικής συλλογής δεν απαιτούσε μεγάλη δαπάνη, εν αντιθέσει με το κόστος συγκέντρωσης σε πολυσέλιδους τόμους των διάσπαρτων σε περιοδικά, ή αδημοσίευτων μελετών, ομιλιών, ταξιδιωτικών και άλλων κειμένων του.

Κριτικής ταξινόμησης: καθώς στους ιστορικούς και ερμηνευτές της λογοτεχνίας η ανάγκη κατάταξης ουδέποτε ευνοεί δημιουργούς με πολύπλευρο έργο όπως αυτό του Μανουσάκη. Ήταν πιο εύκολο να θεωρηθεί αποκλειστικώς: «σημαντικός ποιητής».

Ως προς το δεύτερο ερώτημά σας. Ο Μανουσάκης δρα, σε όλα τα είδη του λόγου ως ποιητής, δηλαδή αποδίδει μεγάλη βαρύτητα στη λέξη, σε κάθε λέξη, πιστεύει στις δυνάμεις που αυτή η μονάδα λόγου αποδεδμεύει, κάτι που αποτελεί βέβαια τη σφραγίδα και τον πυρήνα του αληθινού ποιητή.

Κάθε πνευματικός δημιουργός είναι με ένα τρόπο παιδί της εποχής του, όπως και κάθε συγγραφικό ή καλλιτεχνικό πόνημα. Παράλληλα όμως κάθε αυθεντική δημιουργία φωτίζει και κάτι πέρα από τα ιστορικά στεγανά της εποχής της.

Πώς ζυγίζονται αυτά τα δύο στοιχεία μέσα στο έργο του Γ. Μανουσάκη;

Ανεπίγνωστα, από τα πρώτα του χρόνια, ο δημιουργός εσωτερικεύει στοιχεία της εξωτερικής ζωής και της εποχής του, που, από κοινού με τις ενδιάθετες κλίσεις του, διαμορφώνουν αργότερα μια μοναδική προσωπικότητα. Στην περίπτωση του Μανουσάκη η αυτοδυναμία ενός τραγικού οράματος του κόσμου σε συνδυασμό με τα βιώματα από τον λαϊκό πολιτισμό και την Ιστορία της Κρήτης συγκροτούν ένα απαρομοίαστο προσωπικό αποτύπωμα στο έργο του.

Στο εισαγωγικό σας σημείωμα σημειώνετε μεταξύ άλλων: “Το σύνολο της δημιουργίας του παρουσιάζει συνάμα μια διαρκή κίνηση εκκρεμούς: ανάμεσα στο ασύλληπτο μυστήριο της ανθρωπίνης μοίρας και τη στερεότητα των μορφών και των εκδηλώσεων της παραδοσιακής ζωής στην Κρήτη”. Πώς θα περιγράφατε αυτή τη σχέση του ποιητή με την Κρήτη;

Η προσήλωση στην αινιγματική περιπέτεια της ύπαρξης, στα αναπάντητα ερωτήματα της σύγχρονης αθυμίας, εύκολα περιχαράκνει ένα δημιουργό στο ατομικό και μόνο πεδίο. Αλλά ο Μανουσάκης αισθανόταν και μέλος ενός κοινωνικού συνόλου, γι’ αυτό και τοποθετείται συνειδητά στο χρόνο και την πορεία μιας μακραιώνης παράδοσης, που είχε αναπτύξει ένα πολιτισμό υψηλών αξιών στην Κρήτη.

Ο υποκειμενικός και ο αντικειμενικός λόγος εναλλάσσονται αρμονικά στο έργο του.

Η επιλογή του Γ. Μανουσάκη να μείνει στα Χανιά πιστεύετε ότι είχε επιπτώσεις σε ό,τι αφορά τη μέχρι σήμερα απήχηση και αναγνώριση του έργου του από τους φιλολογικούς και λογοτεχνικούς κύκλους ή ακόμα το ευρύτερο κοινό;

Αναμφίβολα, η διαδρομή χωρίς κομματική υποστήριξη αλλά κι έξω από τους λογοτεχνικούς κύκλους, όπου η αλληλοπροβολή γίνεται στόχος και τρόπος ζωής, εμπόδιζε τη διάδοση του έργου του, εν ζωή ο Μανουσάκης δεν είχε τη θέση που του αξίζει στα γράμματά μας και, κυρίως, δεν του δόθηκε η δυνατότητα να διευθετηθεί εκδοτικά το σύνολο των δημιουργιών του. Αυτό το τελευταίο θεωρώ ως τη σοβαρότερη επίπτωση για την απόφασή του να παραμείνει ολοζώης στα Χανιά και να μην αποδεχθεί τους “νόμους” της τρέχουσας “πνευματικής αγοράς”.

Όλα όμως τα παραπάνω ζητήματα δεν σημαίνουν τίποτε αν ένα έργο έχει τις δυνατότητες να αναμετρηθεί επαρκώς με το χρόνο (με την προϋπόθεση βέβαια να συγκεντρωθεί εκδοτικά, κι ως προς αυτό τα Χανιά θα πρέπει να μεριμνήσουν). Προσωπικά πιστεύω ότι έργο του Μανουσάκη, αν ο τόπος μας δεν βουλιάζει στον απόλυτο ζόφο, θα έχει τον χρόνο με το μέρος του.

Φαντάζομαι ότι η αγάπη ενός επιμελητή προς το έργο του πνευματικού δημιουργού που ανθολογεί είναι απαραίτητη προϋπόθεση για να πραγματοποιήσει μια τέτοια κοπιαστική και σύνθετη εργασία. Ποιο ήταν το μερίδιο της προσωπικής

συγκίνησης κατά τη διάρκεια της δικής σας προσπάθειας;

Πριν από την “Ανθολογία από το έργο του Γιώργη Μανουσάκη” είχα παρουσιάσει, το 2010, πάλι στις εκδόσεις της Βικελαίας Βιβλιοθήκης Ηρακλείου, την “Ανθολογία από το έργο του Παντελή Πρεβελάκη”.

Πέρα από την εκτίμηση και τον θαυμασμό για το σπουδαίο λογοτεχνικό και φιλολογικό έργο του Μανουσάκη και του Πρεβελάκη, και του χρέους που αισθανόμουν να παρουσιάσω, όσο πληρέστερα γίνεται μια συνολική εικόνα της δημιουργικής τους πορείας, με συγκινούν επίσης, καθώς αποτελούν και δικά μου βιώματα (πρόλαβα τα ύστατα χρόνια αυτού του πολιτισμού στο νησί μας), οι όψεις της αυθεντικής ζωής στην Κρήτη που αποτυπώθηκαν απaráμιλλα στα κείμενά τους.

Θα είναι ανυπολόγιστη απώλεια να σβήσουν εντελώς τα στοιχεία εκείνα που χαρακτήριζαν σχεδόν ως χθες τους περισσότερους Κρητικούς: Την αυθόρμητη καλοσύνη, τη σεμνότητα και την ολιγάρκεια, τη φιλοξενία και το αδούλωτο φρόνημα, την απλότητα και τη στέρεη σκέψη, την πηγαία σιπιδάδα και το απροσποίητο κέφι, την εγκάρτερηση στον πόνο, στις δοκιμασίες και στα πένθη.

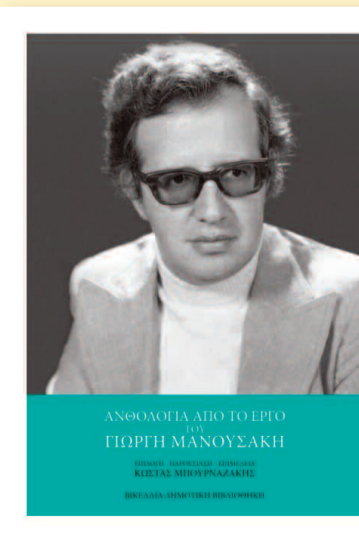
Τίποτε από τα προσφερόμενα τεχνικά “επιτεύγματα” της εποχής μας δεν τα αντικαθιστά. “Το πλούτος είν’ οι αθρώποι!”, λέει ένας γέροντας στο “Οδοιπορικό των Σφακιών” του Μανουσάκη.

Η βιβλιοπαρουσίαση

Το βιβλίο “Ανθολογία από το έργο του Γιώργη Μανουσάκη” (εκδ. Βικελαία Βιβλιοθήκη) σε επιλογή κειμένων, παρουσίαση, και φιλολογική επιμέλεια του Κώστα Μπουρναζάκη, πρόκειται να παρουσιαστεί τη Δευτέρα, 3 Δεκεμβρίου, στις 7 το απόγευμα στο Βενιζέλειο Ωδείο Χανίων.

Το πρόγραμμα της εκδήλωσης, που διοργανώνουν η Περιφερειακή Ενότητα Κρήτης, ο Δήμος Χανίων και το Βενιζέλειο Ωδείο Χανίων, έχει ως εξής:

- Χαιρετισμοί
- Γιάννης Δημητρακάκης, λέκτορας νεοελληνικής φιλολογίας Πανεπιστημίου

Κρήτης: “Ο Γιώργος Μανουσάκης Ανθολογούμενος”.

- Κώστας Μπουρναζάκης, ποιητής, μελετητής: “Από το έργο του Γιώργη Μανουσάκη - Μια προσέγγιση”.

- Μιχάλης Βιρβιδάκης, σκηνοθέτης, ηθοποιός: Ανάγνωση κειμένων από την έκδοση της “Ανθολογίας Μανουσάκη”. Στη συνέχεια θα παρουσιαστεί δρώμενο βασισμένο σε “ερωτικά” ποιήματα του Γιώργη Μανουσάκη, από τα μέλη της Θεατρικής Ομάδας Καθηγητών της ΕΛΜΕ Ν. Ηρακλείου: Κατερίνα Σαβουλίδη, Θωδωρή Κόπα, Γιώργο Στρατάκη, Αιτώνη Περαντωνάκη και τον μουσικό Δημήτρη Χατζάκη. Στα φωνητικά η Ιωάννα Φιωτάκη.